

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ТУРДІХОЯЄВ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF TURDIKHOJAEV v. UKRAINE)**

(Заява № 72510/12)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

18 березня 2021 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Турдіхояєв проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Арнфінн Бордсен (*Arnfinn Bårdsen*), Голова,

Ганна Юджівська (*Ganna Yudkivska*),

Маттіас Гуйомар (*Mattias Guyomar*), судді,

та Мартіна Келлер (*Martina Keller*), заступник Секретаря секції,

З огляду на:

заяву (№ 72510/12), яку 27 жовтня 2012 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин Республіки Узбекистан, пан Зокір Турдіхояєв (далі – заявник);

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про скарги за статтею 3 Конвенції (щодо умов тримання під вартою у Київському слідчому ізоляторі та поміщення заявника до металеві клітки під час судових засідань), а також за пунктами 1 та 5 статті 5 Конвенції, і визнати решту скарг у заяві неприйнятними;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 18 лютого 2021 року

постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Справа стосується скарг заявника, що тримання його під вартою в Україні під час того, як органи державної влади розглядали питання про його видачу Узбекистану, було порушенням статті 5 Конвенції, а умови тримання його під вартою та поміщення до металеві клітки під час судових засідань було порушенням статті 3 Конвенції.

ФАКТИ

2. Заявник народився у 1968 році і проживає у м. Тредет, Швеція. Спочатку його представляли пан Д. Дворник і пані Г. Бочева, а потім – пан О. Лапін, юристи, які практикують у м. Київ.

3. Уряд представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина.

4. Факти справи, надані сторонами, можуть бути узагальнені таким чином.

I. ТРИМАННЯ ЗАЯВНИКА ПІД ВАРТОЮ ТА ЙОГО ЗВІЛЬНЕННЯ

5. 19 червня 2012 року заявника, громадянина Республіки Узбекистан, затримали українські органи влади після прибуття до Міжнародного аеропорту «Бориспіль» у м. Київ, оскільки його було

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ТУРДІХОЯЄВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

оголошено в міжнародний розшук за запитом органів влади Республіки Узбекистан.

6. 22 червня 2012 року Бориспільський міськрайонний суд помістив його під варту на тридцять діб до отримання запиту про видачу.

7. 12 липня 2012 року Республіка Узбекистан направила до Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ) запит щодо видачі заявника за обвинуваченням в участі в екстремістській або фундаменталістській організації, розповсюдженні літератури, яка становить загрозу громадській безпеці та порядку, і спробі повалення конституційного ладу Республіки.

8. 18 липня 2012 року Шевченківський районний суд міста Києва постановив помістити заявника під варту на час проведення процедури екстрадиції, але не більше ніж на вісімнадцять місяців.

9. 14 вересня та 12 листопада 2012 року і 10 січня та 05 березня 2013 року Шевченківський районний суд міста Києва переглядав питання тримання заявника під вартою до його видачі і продовжував строк тримання. Захисники заявника були присутні у всіх засіданнях, а у два останні засідання заявник з'являвся особисто.

10. 24 січня 2013 року Апеляційний суд міста Києва залишив без змін ухвалу суду першої інстанції про тримання під вартою від 10 січня 2013 року. Згідно з твердженнями заявника під час розгляду справи в апеляційному суді він перебував у металевій клітці.

11. 25 січня 2013 року ГПУ винесла постанову про видачу заявника до Узбекистану. 20 лютого 2013 року Шевченківський районний суд міста Києва залишив цю постанову без змін. Заявник звернувся до Апеляційного суду міста Києва.

12. 10 квітня 2013 року заявнику було надано статус біженця та дозволено переселитися до Швеції.

13. Згідно з твердженнями заявника 12 квітня 2013 року Регіональне представництво Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (далі – УВКБ ООН) повідомило ГПУ про рішення шведських органів влади. Заявник надав копію листа УВКБ ООН від 12 квітня 2013 року, в якому УВКБ ООН повідомило ГПУ, що заявнику було надано статус біженця у Швеції. УВКБ ООН зазначило, що з огляду на цей факт, національне законодавство (див. пункт 25) забороняло видворення заявника до Узбекистану і закликала ГПУ відмовити у видачі та звільнити заявника. Було додано копію листа Міграційної служби Швеції, в якому вона повідомила УВКБ ООН про своє рішення стосовно заявника. У матеріалах справи немає інформації, коли лист УВКБ ООН був надісланий та отриманий ГПУ.

14. 16 квітня 2013 року ГПУ звернулася до Посольства Швеції в Україні із запитом про надання інформації щодо заявника. 26 квітня 2013 року посольство направило лист Міграційної служби Швеції до ГПУ. Однак ГПУ вважала надану інформацію недостатньою і

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ТУРДІХОЯЄВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

попросила надати копію фактичного рішення стосовно заявника та витяги із відповідного законодавства Швеції. Як вбачається, ГПУ вважала, що надана посольством інформація була неповною. Суду не було надано копії листів, згаданих у цьому пункті, і про їхнє існування відомо лише з посилань на них у подальшому листуванні.

15. 16 квітня 2013 року Апеляційний суд міста Києва розглянув апеляційну скаргу заявника на постанову про його видачу. У судовому засіданні заявник попросив суд не тримати його в металевій клітці, оскільки він не обвинувачувався у вчиненні насильницького злочину, а його попередня поведінка в суді не давала підстав для такого поміщення. Суд відмовив у задоволенні клопотання. У матеріалах справи відсутня інформація про причини такого рішення.

16. 15 травня 2013 року ГПУ, вважаючи надану раніше інформацію недостатньою (див. пункт 14), звернулася до Посольства Швеції із запитом про направлення їй копії рішення про надання заявнику статусу біженця у Швеції.

17. 16 травня 2013 року Посольство Швеції надіслало ГПУ відповідний документ.

18. 06 червня 2013 року Апеляційний суд міста Києва скасував постанову ГПУ про видачу особи від 25 січня 2013 року і того ж дня ГПУ винесла постанову про відмову у видачі.

19. 07 червня 2013 року заявника було звільнено.

II. ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НАДАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ В УКРАЇНІ

20. 26 грудня 2012 року Державна міграційна служба України відмовила у задоволенні поданої 22 червня 2012 року заяви заявника про надання йому статусу біженця.

21. 20 березня та 23 травня 2013 року Окружний адміністративний суд міста Києва та Апеляційний адміністративний суд міста Києва відповідно залишили це рішення без змін.

III. УМОВИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

22. У період з 26 червня 2012 року до 07 червня 2013 року заявник тримався під вартою у Київському слідчому ізоляторі (далі – СІЗО).

23. Згідно з наданою Урядом інформацією заявник тримався у низці камер. Уряд надав інформацію про кількість камер та їхню площу, а заявник вказав кількість ув'язнених, які трималися у цих камерах разом із ним, а також періоди часу, які він провів у кожній камері:

Камера №	Площа (кв. м)	Кількість ув'язнених, включно із	Тривалість перебування
----------	---------------	----------------------------------	------------------------

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ТУРДІХОЯЄВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

		заявником	
14	31,6	28	7 днів
193	34	30	45 днів
147	39,2	22	5 місяців
67	53,3	33	5 місяців

24. Згідно з твердженнями заявника у камерах була погана вентиляція, а умови тримання під вартою у них були неприйнятними. Уряд доводив, що камери були обладнані як природною, так і штучною вентиляцією, а санітарно-гігієнічні умови, харчування та лазне-пральне обслуговування були належними та відповідали чинним нормам.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

25. Стаття 31 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» 2011 року є інкорпорацією до законодавства України положення статті 33 Конвенції про статус біженців 1951 року. Стаття 31 передбачає, що особи, визнані біженцями будь-якою державою-учасницею Конвенції, не можуть бути вислані або примусово повернуті з України до країни, де їхньому життю або свободі загрожуватиме небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань.

26. Пункт 5 частини першої статті 589 Кримінального процесуального кодексу України 2012 року передбачає, що особа не може бути видана у разі, якщо це суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами. Інші відповідні положення національного законодавства щодо процедур екстрадиції та тримання під вартою у цьому контексті наведені в рішенні у справі «Баз проти України» [Комітет] (*Baz v. Ukraine*) [Committee], заява № 40962/13, пункти 25 – 28, від 05 листопада 2020 року).

27. Текст інструкції, що передбачає встановлення металевих кліток у певних залах судових засідань, затверджений спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, ГПУ, Верховного Суду України та Служби безпеки України від 16 жовтня 1996 року, наведений в рішенні у справі «Титаренко проти України» (*Titarenko v. Ukraine*), заява № 31720/02, пункт 41, від 20 вересня 2012 року).

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

28. Заявник скаржився за статтею 3 Конвенції на умови тримання під вартою у Київському СІЗО та поміщення його до металевій клітці під час судових засідань. Ця стаття передбачає:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

A. Доводи сторін

29. Щодо умов тримання під вартою заявник та Уряд подали доводи, наведені у пунктах 23 та 24.

30. Стосовно поміщення заявника до клітки Уряд стверджував, що норми національного законодавства передбачали встановлення кліток у залах судових засідань (див. пункт 27), але з 2016 року тривала робота із заміни металевих ґратів у залах судових засідань Апеляційного суду міста Києва на скляні перегородки.

31. У своєму формулярі заяви заявник стверджував, що його тримали в металевій клітці під час засідань в Апеляційному суді міста Києва 24 січня та 16 квітня 2013 року (див. пункти 10 та 15), це було не виправдано жодними міркування безпеки і внаслідок такого поводження він відчував страждання.

32. У своїй відповіді на зауваження Уряду щодо прийнятності та суті справи заявник стверджував, що його тримали в металевій клітці під час судових засідань, що відбувалися у період з червня 2012 року до червня 2013 року, не лише в Апеляційному суду міста Києва, а також і у Шевченківському районному суді міста Києва (суд першої інстанції).

B. Оцінка Суду

1. Прийнятність

33. Стосовно тверджень заявника щодо тримання його в металевій клітці під час засідань у суді першої інстанції, то заявник, крім того, що він із запізненням висловив це твердження, не вказав конкретних дат, коли, як стверджувалося, відбувалися ці засідання, і не надав жодних доказів, що він звертався з цією скаргою до суду першої інстанції. Отже, ця частина скарги заявника за статтею 3 Конвенції є явно необґрунтованою і має бути відхилена відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

34. Суд зазначає, що решта скарг заявника за статтею 3 Конвенції не є ані явно необґрунтованою, ані непринятною з будь-яких інших

підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

2. Суть

(а) Умови тримання під вартою

35. Відповідні принципи практики Суду наведені в рішенні у справі «Муршич проти Хорватії» [ВП] (*Muršić v. Croatia*) [GC] (заява № 7334/13, пункти 137 – 141, від 20 жовтня 2016 року). Зокрема, коли особистий простір ув'язненого складає менше 3 кв. м житлової площі у густозаселеній тюремній камері, відсутність особистого простору вважається настільки гострою, що виникає обґрунтована презумпція порушення статті 3 Конвенції (там само, пункт 137).

36. Згідно з твердженнями заявника, які Уряд не оскаржував (див. пункти 23 і 24), протягом усього періоду перебування заявника у Київському СІЗО його тримали у камерах, де на нього припадало менше 2 кв. м особистого простору. Таким чином, виникає обґрунтована презумпція порушення статті 3 Конвенції, і Уряд не спростував цю презумпцію, продемонструвавши існування факторів, здатних належним чином компенсувати гострий брак особистого простору.

37. Отже, було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з умовами тримання заявника під вартою у період з 26 червня 2012 року до 07 червня 2013 року.

38. Цей висновок виключає необхідність окремого розгляду Судом решти тверджень заявника щодо побутових умов тримання його під вартою (див., наприклад, рішення у справах «Езе проти Румунії» (*Eze v. Romania*), заява № 80529/13, пункт 61, від 21 червня 2016 року та «Ігбо та інші проти Греції» (*Igbo and Others v. Greece*), заява № 60042/13, пункт 46, від 09 лютого 2017 року).

(b) Поміщення до металеві клітки

39. Заявник висловив конкретні твердження щодо цього: він доводив, що його тримали в металевій клітці під час засідань в Апеляційному суді міста Києва, проведених 24 січня та 16 квітня 2013 року. Він також стверджував, що він звернувся з клопотанням у зв'язку з цим в останню вказану дату, але безуспішно. Уряд не оскаржував його твердження (див. пункт 30).

40. Суд повторює, що тримання особи у металевій клітці під час судового засідання само собою – з огляду на його об'єктивно принизливий характер, несумісний з нормами цивілізованої поведінки, які є характерною ознакою демократичного суспільства – становить публічне приниження людської гідності у порушення статті 3 Конвенції (див. рішення у справі «Свинаренко та Сляднєв проти Росії»

[ВП] (*Svinarenko and Slyadnev v. Russia*) [GC], заяви № 32541/08 та № 43441/08, пункт 138, ЄСПЛ 2014 (витяги).

41. Суд уже встановив порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з аналогічною практикою стосовно підозрюваних у кримінальних справах в Україні (див., наприклад, рішення у справах «Корнейкова та Корнейков проти України» (*Korneykova and Korneykov v. Ukraine*), заява № 56660/12, пункти 164 – 166, від 24 березня 2016 року; «Корбан проти України» (*Korban v. Ukraine*), заява № 26744/16, пункти 132 – 136, від 04 липня 2019 року та «Івашченко проти України» [Комітет] (*Ivashchenko v. Ukraine*) [Committee], заява № 41303/11, пункти 62 – 66, від 10 вересня 2020 року). Він також зазначає, що в цій справі Уряд не оспорував, що заявник тримався в металевій клітці під час засідань апеляційного суду, і не надав жодних доказів наявності у залі судового засідання реальної та конкретної загрози безпеці, яка б вимагала застосування такого заходу.

42. Отже, було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з поміщенням заявника до металеві клітки під час засідань в Апеляційному суді міста Києва.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

43. Заявник скаржився, що тримання його під вартою суперечило пункту 1 статті 5 Конвенції, та що він не мав забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування у зв'язку з цим всупереч пункту 5 статті 5 Конвенції. Відповідні частини статті 5 Конвенції передбачають:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

(f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

...

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.»

A. Прийнятність

44. Суд зазначає, що ця частина заяви не є ані явно необґрунтованою, ані непринятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Пункт 1 статті 5 Конвенції

(а) Доводи сторін

45. Заявник стверджував, що процедура його видачі не проводилася з належною ретельністю. Українські органи влади було поінформовано про надання йому статусу біженця у Швеції, що перешкоджало його видачі згідно з національним законодавством ще 12 квітня 2013 року, але він був звільнений лише 07 червня 2013 року.

46. Уряд стверджував, що процедура його видачі проводилася із належною ретельністю: мала бути розглянута заява заявника про надання йому статусу біженця в Україні, і лише після ухвалення рішення за цією заявою ГПУ винесла постанову про видачу заявника. Національні суди також розглянули скарги заявника на цю постанову і після підтвердження надання заявнику статусу біженця у Швеції скасували постанову про видачу. ГПУ потрібен був час, щоб отримати офіційне підтвердження надання притулку шведськими органами владами.

(б) Оцінка Суду

47. Не оскаржувалося, що згідно із законодавством України визнання Швецією заявника біженцем становило перешкоду для його видачі до Узбекистану (див. пункти 25 і 26). Отже, щойно українські органи влади були належним чином повідомлені про таке визнання, тримання його під вартою в Україні більше не могло бути виправданим за підпунктом «f» пункту 1 статті 5 Конвенції. Єдине питання, подане на розгляд Суду, стосується відповідної дати звільнення.

48. 10 квітня 2013 року заявника було визнано біженцем у Швеції. Заявник стверджував, що українські органи влади були повідомлені про це листом УВКБ ООН від 12 квітня 2013 року. Однак він не вказав, коли та якими засобами відповідний лист УВКБ ООН було направлено до ГПУ (див. пункт 13) або не надав будь-яких доказів щодо цього.

49. Суду не було надано листування між ГПУ та Посольством Швеції у квітні 2013 року (див. пункт 14), і тому він не може зробити жодного остаточного висновку щодо його змісту.

50. Однак беззаперечним є те, що ГПУ отримала остаточне підтвердження надання заявнику статусу біженця у Швеції щонайпізніше 16 травня 2013 року (див. пункт 17). З цієї дати тримання заявника під вартою більше не могло бути виправданим за підпунктом «f» пункту 1 статті 5 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справах «Емінбейлі проти Росії» (*Eminbeyli v. Russia*), заява

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ТУРДІХОЯЄВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№ 42443/02, пункти 48 – 50, від 26 лютого 2009 року; «Дубовик проти України» (*Dubovik v. Ukraine*), заяви № 33210/07 та № 41866/08, пункти 61 і 62, від 15 жовтня 2009 року та «Нур Ахмед та інші проти України» [Комітет] (*Nur Ahmed and Others v. Ukraine*) [Committee], заява № 42779/12 та 5 інших заяв, пункти 115 – 118, від 18 червня 2020 року).

51. Однак заявника не звільняли до 07 червня 2013 року (див. пункт 19).

52. Отже, було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням заявника під вартою у період з 16 травня до 07 червня 2013 року.

53. З огляду на цей висновок немає необхідності розглядати окремо інші скарги заявника за пунктом 1 статті 5 Конвенції.

2. Пункт 5 статті 5 Конвенції

54. Заявник стверджував про відсутність у нього забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування згідно з національним законодавством.

55. Уряд стверджував, що заявник міг вимагати відшкодування шкоди на підставі Цивільного кодексу України та Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» (див. згадане рішення у справі «Корбан проти України» (*Korban v. Ukraine*), пункти 99 і 100), чого він не зробив.

56. Суд розглядав це питання у багатьох інших справах проти України. Він встановив, що право на відшкодування шкоди відповідно до пункту 5 статті 5 Конвенції не забезпечене національною правовою системою, якщо Суд встановлює порушення будь-якого з попередніх пунктів цієї статті, та якщо немає рішення національного суду, яким би було встановлено незаконність тримання під вартою (там само, пункт 201 з подальшими посиланнями). Суд не вбачає підстав для іншого висновку у цій справі.

57. З цього випливає, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

58. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

59. Заявник вимагав 10 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

60. Уряд вважав цю вимогу необґрунтованою та надмірною.

61. Суд присуджує заявнику 9 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися.

62. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги за статтею 3 Конвенції щодо умов тримання заявника під вартою та поміщення його до металевої клітки під час засідань в Апеляційному суді міста Києва та за пунктами 1 та 5 статті 5 Конвенції, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з умовами тримання заявника під вартою у період з 26 червня 2012 року до 07 червня 2013 року;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з поміщенням заявника до металевої клітки під час засідань в Апеляційному суді міста Києва;
4. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням заявника під вартою у період з 16 травня до 07 червня 2013 року;
5. *Постановляє*, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції;
6. *Постановляє*, що:
  - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 9 000 (дев'ять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
  - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
7. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ТУРДІХОЯЄВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 18 березня 2021 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мартіна Келлер
(*Martina Keller*)
Заступник Секретаря

Арнфінн Бордсен
(*Arnfinn Bårdsen*)
Голова